Ergativity of the Dzongkha Language

Fuminobu Nishida
Tohoku University

The ergativity-checklist, first developed by Japanese linguist Yasuhiko Nagano, is a compilation of basic sentences that are believed to be commonly used across multiple languages for checking ergativity phenomena. In this paper, it is used to provide a list of sentences that can be used to analyze or to obtain a better understanding of Dzongkha, the national language of the Kingdom of Bhutan as well as other language spoken in the country.

Original checklist comes from:

Nagano, Yasuhiko (1986) A Checklist of Newari Ergativity. *Monumenta Serindica* 15, 167-185. Research Institute for Languages and Cultures of Asia and Africa, Tokyo University of Foreign Studies.

© 2020 Fuminobu Nishida
ICU Working Papers in Linguistics 10

(Abbreviation: Dz=Dzongkha, Pro=pronunciation)

1. I lost my umbrella.
Dz: ང་གི་ཉིན་གདུགས་འབྱང་ད་ཡི།
Pro: nga gi nyindu jang yi

2. My umbrella is lost.
Dz: ངེ་གི་ཉིན་གདུགས་འབྱང་ད་ཡི།
Pro: nge gi nyindu jang yi

3. I came.
Dz: ང་འོང་ཡི། ང་ལྷོད་ཅི།
Pro: Nga ong yi. Nga lhö ci

4. I hit Norbu.
Dz: ང་གིས་ནོར་བུ་དྲང་ཡི།
Pro: nga gi norbu drang yi

5. I saw Norbu.
Dz: ང་གིས་ནོར་བུ་མཐོང་ཡི།
Pro: nga gi norbu thong yi

6. I killed a tiger.
Dz: ང་གིས་སྟག་ཅིག་གསད་ཅི།
Pro: nga gi tak ci set ci

7. The man cut a tree.
Dz: མི་འདི་གིས་ཤིང་ཅིག་བཏོགས་ཅི།
Pro: mi di gi shing ci tok ci

8. The man will cut a tree.
Dz: མི་འདི་གིས་ཤིང་འདི་བཏོག་ནི་མས།
Pro: mi di gi shing di tok ni me

9. The man is cutting a tree.
Dz: མི་འདི་གིས་ཤིང་འདི་བཏོག་དེ།
Pro: mi di gi shing di tok de

10. He bent a bar.
Dz: ཁོ་གིས་ལྕགས་འདི་བཀུག་བཏང་ཡི།

Pro: kho gi ca di kuk tang yi

11. Norbu broke a cup.
Dz: ནོར་བུ་གིས་ཕོརཔ་འདི་བཅག་བཏང་ཡི།
Pro: norbu gi phop di cak tang yi

12. I broke a plate/dish. (unintentionally)
Dz: ང་གིས་ཐ་ལི་འདི་བཅག་བཏང་ཡི།(ང་གིས་ཐ་ལི་འདི་མ་ཤེས་པ་བཅག་བཏང་ཡི།)
Pro: nga gi tha li di cak da yi (nga gi thali di ma she ba cag tang yi)

13. I broke a plate/dish. (purposefully)
Dz: ང་གིས་ཐ་ལི་འདི་བཅག་ད་ཡི། (ང་གིས་ཐ་ལི་འདི་དོན་ཆེད་སྦེ་ར་བཅག་བཏང་ཡི།)
Pro: nga gi thali di cak dayi (nga gi thali di dön che be ra cak tang yi)

14. Norbu lost my umbrella.
Dz: ནོར་བུ་གིས་ངེ་གི་ཉིན་གདུགས་འདི་འབྱང་ད་ནུག
Pro: norbu gi nge gi nyindu di jang da nu

15. Norbu is writing a letter with a pen.
Dz: ནོར་བུ་གིས་སྨྱུ་གུ་ཅིག་གི་ཡི་གུ་ཅིག་འབྲི་དེས།
Pro: norbu gi ‘nyugu ci gi yi gu ci dri de

16. We sang a lot of songs.
Dz: ང་བཅས་ཚུ་གིས་ཞབས་ཁྲ་ལེ་ཤ་འཐེན་ཡི།
Pro: nga ce tshu gi zhapthra le sha then yi

17. I threw away an umbrella.
Dz: ང་གིས་ཉིན་གདུགས་ཅིག་བཀོ་བཏང་ཡི།
Pro: nga gi nyindu ci ko tang yi

18. Norbu is buying a pen.
Dz: ནོར་བུ་གིས་སྨྱུ་གུ་ཅིག་ཉོ་དེས།
Pro: norbu gi ‘nyugu ci nyo de

19. He is building a house.
Dz: ཁོ་གིས་ཁྱིམ་ཅིག་རྐྱབ་དེས།
Pro: kho gi chim ci cap de

20. I gave a book to Dorji.
Dz: ང་གིས་རྡོ་རྗེ་ལུ་དཔེ་དེབ་ཅིག་བྱིན་ཡི།

Pro: nga gi doje lu pedep ci jin yi

21. I am eating bread.
Dz: ང་བྲམ་རོ་ཏི་ཅིག་ཟ་དོ།
Pro: nga bamrotri ci zado

22. The woman ate rice.
Dz: ཨམ་སྲུ་འདི་ལྟོ་ཟ་དེས།
Pro: ‘amsu di to za de

23. The man worked.
Dz: མི་འདི་ལཱ་འབད་ཡི།
Pro: ‘mi di la be yi

24. The man started a work.
Dz: མི་འདི་གིས་ལཱ་འདི་འགོ་བཙུགས་ཡི།
Pro: ‘mi di gi la di go tsu yi

25. I caught it for you.
Dz: ང་གིས་ཁྱོད་ཀྱི་དོན་ལུ་བཟུང་ཡི།
Pro: nga gi chö ki dön lu zung yi

26. You hit me.
Dz: ཁྱོད་ཀྱིས་ང་ལུ་དྲང་ཤིག།
Pro: chö ki nga lu drangsh

27. She hit me with shoes.
Dz: མོ་གིས་ང་ལུ་ལྷམ་གི་བརྡུངས་ཡི།
Pro: mo gi nga lu lham gi dung yi

28. The man feed you.(made you eat/raised)
Dz: མི་འདི་གིས་ཁྱོད་ལུ་ལྟོ་བྱིན་ནུག།
Pro: ‘mi di gi chö lu to jin nu

29. I searched a pen.
Dz: ང་སྨྱུ་གུ་ཅིག་འཚོལ་ཡི།
Pro: nga ‘nyugu ci tshö yi

30. I am waiting for you.
Dz: ང་ཁྱོད་ལུ་སྒུག་སྡེ་ཡོད།

Pro: nga chö lu guk te yö

31. I will wait for Thinley.
Dz: ང་འཕྲིན་ལས་ལུ་བསྒུག་སྡོད་ནི།
Pro: nga thrinle lu guk dö ni

32. I will wait for Thinley to finish his work.
Dz: ང་འཕྲིན་ལས་ཀྱི་ལཱ་མ་ཚར་ཚུན་བསྒུག་སྡོད་ནི།
Pro: nga thrinle ki la ma tshâ tshün guk dö ni

33. He knew Sonam.(already)
Dz: ཁོ་གིས་བསོད་ནམས་ངོ་ཤེས་པས།
Pro: kho gi sönam ngo she pe

34. Sonam understood the word.
Dz: བསོད་ནམས་ཀྱིས་ཚིག་འདི་ཧ་གོ་ནུག།
Pro: sönam ki tshik di ha go nu

35. I forgot his name.
Dz: ང་གིས་ཁོ་གི་མིང་བརྗེད་སོང་ནུག།
Pro: nga gi kho gi ming je so nu

36. I remember his name.
Dz: ང་གིས་ཁོ་གི་མིང་དཔྱད་རིག་བཏང་ཡི།
Pro: nga gi kho gi ming ce ri tang yi

37. Now I remember his name.
Dz: ད་སྟོ་འབདན་ ང་གིས་ཁོ་གི་མིང་དཔྱད་རིག་བཏང་ཡི།
Pro: da to ben nga gi kho gi ming ce ri tang yi

38. I saw Phuntsho.
Dz: ང་གིས་ཕུན་ཚོགས་མཐོང་ཅི།
Pro: nga gi phüntsho thong ci

39. I will not see him.
Dz: ང་ཁོ་དང་མི་ཕྱད།
Pro: nga kho dang mi che

40. I heard the bird singing.
Dz: ང་གིས་བྱ་ཚུ་སྐད་འཛེན་ས་གོ་ཡི།

Pro: nga gi ja tshu ke then sa go yi

41. I smelled the smell.

Dz: ང་གིས་དྲིམ་འདི་ཚོར་ཡི།

Pro: nga gi drim di tshor yi

42. Pema disliked me before.

Dz: པདྨ་གྱིས་ཧེ་མ་ང་ལུ་མི་དགའ།

Pro: pema gi he ma nga lu mi ga

43. I like Chime.

Dz: ང་གིས་འཆི་མེད་ལུ་དགའ་བས།

Pro: nga gi chimi lu ga we

44. I need a pen.

Dz: ང་ལུ་སྨྱུ་གུ་ཅིག་དགོ་པས།

Pro: nga lu ‘nyugu ci go pe

45. The woman hoped to be happy.

Dz: ཨམ་འདི་དགའ་ཏོག་ཏོ་སྡོད་ནི་ལུ་རེ་བ་འདུག།

Pro: ‘am di gatokto dö nil u rewa du

46. The man wanted to eat rice.

Dz: མི་འདི་ལྟོ་ཟ་དགོ་མནོ་ནུག།

Pro: ‘mi di to za go no nu

47. The woman feared that he might eat goat.

Dz: ཁོ་གིས་ར་ཟ་འོང་ཟེར་ཨམ་འདི་འདྲོགས་ནུག།

Pro: kho gi ra za ong ze ‘am di dro nu

48. The man has two kids.

Dz: མི་འདི་ལུ་ཨ་ལུ་གཉིས་འདུག།

Pro: ‘mi di lu ‘alu ‘nyi du

49. The garden is mine.

Dz: ལྡུམ་ར་འདི་ངེ་གི་ཨིན།

Pro: dumra di nge gi ‘in

50. The man is able to eat.(could not eat before)

Dz: མི་འདི་ལྟོ་ཟ་ཚུགས་པས།

Pro: ‘mi di to za tshuk pe

51. The man can eat.
Dz: མི་འདི་ལྟོ་ཟ་ཚུགས།
Pro: ‘mi di to za tshu

52. The man can sleep.
Dz: མི་འདི་ཉལ་ཚུགས།
Pro: ‘mi di nye tshu

53. The man could sleep.
Dz: མི་འདི་ཉལ་ཚུགསཔ་འོང་།
Pro: ‘mi di nye tshup ong

54. I cannot sleep well.
Dz: ང་ལེགས་ཤོམ་སྦེ་ཉལ་མི་ཚུགས་པས།
Pro: nga lekshom be nye mi tshuk pe

55. I dreamed.
Dz: ང་གཉིད་ལམ་མཐོང་ཡི།
Pro: nga ‘nyilam thong yi

56. I dreamed of my father.
Dz: ང་གིས་ཨ་པ་གི་གཉིད་ལམ་མཐོང་ཡི།
Pro: nga gi ‘apa gi ‘nyilam thong yi

57. I dreamed that my cousin is going to die.
Dz: ང་གིས་གཉིད་ལམ་ནང་ངེ་གི་སྤུན་ཆ་ཤི་ནི་མས་ཟེར་མཐོང་ཡི།
Pro: nga gi ‘nyilam nang nge gi püncha shi ni me ze thong yi

58. The book costs 100 Ngultram.
Dz: དཔེ་དེབ་འདི་གི་གོང་དངུལ་ཀྲམ་༡༠༠ ཨིན་མས།
Pro: pedep di gi gong ‘ngültrum cikja ‘in me

59. You were hungry.
Dz: ཁྱོད་ལྟོ་བཀྲེས་ནུག།
Pro: chö to ke nu